

HUKUK DİSİPLİNİNDE YÜKSEK LİSANS YAPAN ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK ÇALIŞMALARDA ZORLANMALARININ YAPISAL NEDENLERİ VE SONUÇLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

An Evaluation on The Structural Reasons and Consequences of the Difficulty of Master's Degree Students in Law Discipline in Academic Studies

Neyire AKPINARLI*

ÖZ

Bu çalışma, hukuk disiplininde yüksek lisans yapan öğrencilerinin akademik çalışmalarda karşılaştıkları zorlukların yapısal nedenleri ve sonuçlarına ilişkin nitel bir analiz içermektedir. Ampirik bir araştırma olup, nitel veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Veriler, lisans düzeyinde verilen Uluslararası Hukuk dersi ile lisansüstü programlar kapsamında verilen Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği derslerinde öğrencilerin akademik çalışma yapabilme becerilerine dair gözlemlere, kamu hukuk alanında yazılmış yüksek lisans tezleri ve akademik yazım üzerine yazılmış kitapların incelenmesine dayanmaktadır. Çalışmanın amacı, öğrencilerinin akademik çalışmalarda karşılaştıkları zorluklara farklı perspektiften yaklaşmak ve bu doğrultuda akademik yazım becerilerinin geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri sunmaktır. Akademik yazına katkısı ise, hukuk disiplininde bu konuda yapılan ilk çalışma olmasıdır. Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, yüksek lisans öğrencilerinin akademik çalışma süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar ortaya konulmuştur. İkinci bölümde, bu zorlukların yapısal nedenleri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise yüksek lisans programlarında yapısal sorunların göz ardı edilmesinin sonuçları incelenmiştir. Sonuç ve değerlendirme bölümünde de tespit edilen sorunlardan yola çıkılarak bu soruna yönelik çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Lisans, Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği Dersi, Akademik Yazım Becerisi, Hukuk Disiplini, Yüksek Lisans Tezi.

* **Gönderi:** 23.02.2025- **Kabul:** 26.03.2025 | **Received:** 23.02.2025 - **Accepted:** 26.03.2025.

* Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Uluslararası Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Ankara, Türkiye ✉ neyire.akpinarli@asbu.edu.tr • **ORCID** 0000-0003-0793-9216.

Atıf Şekli / Cite As: AKPINARLI, Neyire (2025). Hukuk Disiplininde Yüksek Lisans Yapan Öğrencilerin Akademik Çalışmalarda Zorlanmalarının Yapısal Nedenleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme. ÇÜHAD, (7), 41-61.

İntihal / Plagiarism: Bu makale bir intihal engelleme yazılımı aracılığıyla denetlenmiş ve en az iki hakem incelemesinden geçmiştir. / This article has been checked via a plagiarism prevention software and reviewed by at least two referees.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ABSTRACT

This study presents a qualitative analysis of the structural causes and consequences of the challenges faced by master's students in the field of law in their academic writing studies. It is an empirical study that employs a qualitative data collection method. The data are based on observations regarding students' ability to conduct academic research in undergraduate-level Public International Law courses and graduate-level Research Techniques and Publication Ethics courses, as well as an examination of master's theses written in the field of Public Law and books on academic writing. The aim of the study is to identify the structural causes of the difficulties encountered by master's students in the field of law during their academic work and to propose solutions for improving their academic writing skills. Its contribution to the academic literature is that it represents the first study conducted on this subject within the context of the legal discipline. The study consists of three sections. The first section outlines the challenges faced by master's students in the academic research process. The second section discusses the structural causes of these challenges. The third section examines the consequences of overlooking structural issues in master's programs. In the conclusion and evaluation section, solution proposals addressing the identified problems are presented.

Keywords: Master's Degree, Research Techniques and Publication Ethics Course, Academic Writing Skills, Discipline of Law, Master's Thesis.

GİRİŞ

“Taslardan bir ev yaptığımız gibi, gerçeklerle bilim yapıyoruz. Ama bir yığın taş nasıl bir ev değilse, gerçeklerin birikimi de bilim değildir.”

Henri Poincaré¹

Lisansüstü eğitimin ilk basamağı olan yüksek lisans eğitimi, lisans eğitimi sonrası belli alanda ihtisaslaşmanın önemli bir adımıdır. 04.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nda da yüksek lisans *“bilim uzmanlığı”* olarak ifade edilmiştir². Diğer taraftan yüksek lisans eğitimi, lisansüstü eğitimin son basamağı olan doktora eğitimi için de üzerinde çalışılan disiplinin kurum ve kurallarına dair bilgi edinme ve özellikle akademik çalışma becerisinin kazandırılması açısından önemli bir süreçtir³. Lisansüstü programın amacına dair hem Yükseköğretim Kanunu’nda hem de 20.04.2016 tarihli ve 29690 Resmî Gazete sayılı Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nde (Yönetmelik) düzenleme söz konusudur. Yükseköğretim Kanunu madde 3/t/1’ de yüksek lisans öğretiminin amacı öğrencinin eğitim ve öğretim ile araştırma sonuçlarını ortaya koyabilmesi olarak tanımlanmıştır. Yönetmeliğin “Tezli Yüksek Lisans Programı” başlıklı 6. maddesinin 1. fıkrasında ise yüksek lisans programının amacının öğrenciye *“bilimsel araştırma yöntemlerini kullanarak bilgilere erişme, bilgiyi derleme, yorumlama ve değerlendirme yeteneğini”* kazandırması olduğu belirtilmiştir.⁴ Bu

¹ POINCARÉ, s.157.

² 4.11.1981 tarihli 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu madde. 3/t/1.

³ KARAMAN, BAKIRCI, s. 99; GÖK, SILAY, s. 138.

⁴ Düzenlemenin anlaşılması bağlamında ilgili yönetmelikte tezsiz yüksek lisans programının amaçlarına dair yapılan değerlendirme önemlidir. “Tezsiz Yüksek Lisans Programı” başlıklı 11. maddenin 1. fıkrasında programın amacının

düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde yüksek lisans programının temel amacının öğrenciye bilimsel çalışma yapabilme becerisi kazandırmak olduğu belirtilebilir. Bu nedenle de yüksek lisans programları Türkiye'deki akademik çalışmalara katkı sunabilecek önemli bir müessesedir. Bu programın kazandırdığı beceri, hukuk disiplini açısından akademik çalışma becerisinin yanında alanla ilgili mesleklerde de bilirkşi raporu, dava dilekçesi, savunma veya gerekçeli karar yazma gibi birçok faaliyetin niteliğine katkı sunmasından dolayı önemlidir⁵.

Bu programın mevzuatta belirtilen amaca ulaşip ulaşmadığına dair en önemli veri ise programın sonunda yazılan yüksek lisans tezlerinin niteliğidir. Türkiye'de yazılan yüksek lisans tezlerinin akademik çalışma vasfının zayıf olduğu çeşitli disiplinler ile ilgili birçok akademik çalışmada dile getirilmiştir⁶. Bu durum, aşağıda ayrıntılı dile getirileceği üzere hukuk alanında yazılan yüksek lisans tezleri için de farklı değildir. Bilindiği üzere hukuk fakülteleri Türkiye'de başarılı öğrencilerin alındığı fakültelerdir. Fakülte sonrasında yüksek lisans alımlarında ise öğrencilerin bilim sınavının yanında yabancı dil ve Akademik Personel ve Lisansüstü Eğitimi Giriş Sınavı gibi sınavlarda başarılı olmaları gerekmektedir. Yani öğrencilerin yüksek lisans programına kabul edilebilmeleri için birçok başarı göstermeleri beklenmektedir. Bütün bu hususlar dikkate alındığında, hukuk disiplininde yüksek lisans programına kabul edilmiş öğrenciler gerek fakülteye girme başarısı gerekse lisansüstü programa kabul edilme şartlarını gerçekleştirebilmesinden dolayı Türkiye'nin önde gelen başarılı öğrenci grubunu oluşturmaktadır. Bu gerçekliğe karşın hukuk disiplininde yüksek lisans programlarındaki akademik yazın becerisinin kazandırılmasındaki başarısızlık önemli bir olgudur.

Başarısızlığın somut görünümü olan yüksek lisans tezlerindeki başarısızlıkta sorumlu olanların ilk etapta öğrenciler, ikinci etapta ise danışman olan akademisyenler ve tez savunmasına yer alan jüri üyeleri olduğu ileri sürülebilir⁷. Bu çalışma, söz konusu başarısızlıkta paydaş olanlardan kimlerin ne kadar sorumlu olduğu hususlarından öte, sorunun temelinde ilköğretimden yüksek lisansa uzanan yapısal sorunların temel faktör olduğu gerçeğini merkeze almaktadır.

Çalışma, nitel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı ampirik bir araştırmadır. Veri toplama sürecinde, iki farklı gözlem yöntemi kullanılmıştır. İlk yöntem, öğrencilere yönelik gözlem iken, ikinci yöntem, tezlerin içeriklerine dair yapılan gözlemdir. Öğrencilere yönelik gözlemsel veriler, üç ayrı araştırma bağlamında sistematik biçimde toplanmıştır. Birinci gözlem, 2022-2023 Güz döneminden 2024-2025 Bahar dönemine kadar Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (ASBÜSBE) bünyesinde sunulan Kamu Hukuku Tezli/Tezsiz ve II. Öğretim Tezli Yüksek Lisans ve Doktora programları kapsamında verilen Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersinde öğrencilerin

öğrenciye mesleki konularda bilgi kazandırmak ve bu bilginin uygulamada kullanılmasına dair yeti kazandırmak olduğu belirtilmiştir.

⁵ ŞİMŞEK, s. 63. *Kuşçuoğlu* diğer meslek dalları için de benzer tespitte bulunmuştur. KUŞÇUOĞLU, s. 311.

⁶ BENZER, ÇAKÜ, s.288-308; ŞEN, s.10-11; SEVİM, EREM, s.174, 182; COŞKUN, KAN, s. 313; TAVŞANCIL, ÇOKLUK, ÇITAK, s. 223-34.

⁷ ŞEN, s. 10, 11.

akademik çalışma yapabilme becerileri üzerine yapılmıştır. Bu ders kapsamında, üç yıl boyunca her bir program için haftada üç ders saati olmak üzere toplamda 12 ders saati eğitim verilmiştir. İkinci gözlem, 2022-2023 Bahar döneminde İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrencileri ile 2022-2025 yılları arasında ASBÜ Hukuk Fakültesi ikinci sınıf öğrencilerine yönelik Güz ve Bahar dönemi Uluslararası Hukuk derslerinde yapılan sunumlar üzerinden elde edilmiştir. Lisans öğrencilerine dair gözlemler, yüksek lisans programına geçmeden önce öğrencilerin mevcut durumlarının tespit edilmesi açısından önem taşımaktadır. Bugüne kadar yaklaşık 300 öğrenciye sunum yaptırılmıştır. Üçüncü gözlem verisi ise, yüksek lisans ve doktora programı öğrencilerinin tez savunmaları ve Tez İzleme Komitelerinde yer alma vesilesiyle elde edilmiştir. Bu gözlemler, yüksek lisans programlarının öğrenciler üzerindeki kazanımını değerlendirme noktasında değerlidir.

Tezler üzerine gözlem ise Ulusal Tez Merkezi'nde erişime açık yüksek lisans tezleri üzerinden gerçekleştirilmiştir⁸. Çalışma, iki farklı çerçevede yürütülmüştür. İlk çerçeve, 2022 yılından 2025 yılına kadar ASBÜSBE Kamu Hukuku Bölümü'nde verilen Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersinde, kamu hukuku alanında yazılmış ve rastlantısal olarak seçilen yaklaşık 200 yüksek lisans tezinin incelenmesidir. İkinci çerçeve ise, 2022 yılında İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinden oluşturulan çalışma grubu ile uluslararası hukuk alanında yazılan yüksek lisans tezlerine dair yapılan incelemelerdir. Bu çalışmanın nicel ve nitel verileri iki ayrı çalışmada değerlendirilmiş olup, burada yalnızca gözlem temelli veriler sunulmuştur.

Çalışmanın amacı, öncelikle hukuk yüksek lisans öğrencilerinin akademik yazımda karşılaştıkları zorlukların yapısal nedenlerini belirlemek ve bu tespitler aracılığıyla öğrencilerin akademik çalışma yapabilme becerilerinin geliştirilmesine yönelik çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmanın akademik yazına katkısı, hukuk disiplini açısından bu alanda yapılan ilk çalışma olmasıdır. Çalışmanın ilk bölümünde yüksek lisans öğrencilerinin akademik çalışmalarda zorlanma durumlarına dair tespitlerde bulunulmuştur. İkinci bölümde, öğrencilerin karşılaştıkları zorlukların yapısal nedenleri, ilk ve orta öğretim, lisans ve yükseköğretim programları çerçevesinde incelenmiştir. Son bölümde ise, yapısal sorunların göz ardı edilmesinin yüksek lisans programı ve tez sürecindeki etkileri sunulmuştur. Sonuç ve değerlendirme bölümünde, bütün bu tespitlerden hareketle çözüm önerileri geliştirilmiştir.

I. AKADEMİK ÇALIŞMADA ZORLANMA GERÇEĞİNİN GÖRÜNÜMÜ

Hukuk disiplini, yüksek lisans öğrencilerinin akademik çalışmada karşılaştıkları zorlukları ortaya koyan verilere **Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği** dersi ile tez savunma jüri üyeliklerinde öğrencilere dair elde edilen gözlemler ve yüksek lisans tezlerine dair yapılan incelemelerden ulaşılmıştır.

⁸ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>, E.T.10.12.2024.

A. YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİLERİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde gerçekleştirilen kamu hukuku yüksek lisans programlarına kabul edilen öğrencilerin büyük bir kısmı, başta Ankara Üniversitesi olmak üzere Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinin hukuk fakültelerinden mezun olmuştur. Öğrenci profili, araştırma görevlileri, akademik alanda ilerlemek isteyen öğrenciler, hâkim, savcı, avukat ve bu mesleklerin adaylarından oluşmaktadır. İnteraktif olarak işlenen derste, öğrencilerin akademik yazım becerilerine dair yapılan tespitler şu şekildedir:

Birincisi, öğrencilerin yüksek lisans programına başlayana kadar akademik yazım becerisini geliştirmeye dair eğitim almamış olmalarıdır. Bu durumun istisnasını, öğrenci sayısının az olduğu vakıf üniversitelerinden mezun olan öğrenciler oluşturmaktadır⁹. Diğer önemli bir nokta ise, öğrencilerin büyük bir kısmının yüksek lisans programına başlamadan önce makale veya tez gibi akademik çalışmalara yönelik herhangi bir okuma yapmamış olmalarıdır. Bu gerçekliklerin sonucunda öğrenciler, yüksek lisans programına başladıklarında akademik yazıma dair hiçbir bilgiye sahip olmamaktadır¹⁰.

Öğrencilerin, daha önce deneyimlemedikleri akademik yazım faaliyetlerine yüksek lisans ders ve tez dönemi sırasında aşına olsalar da bu bilgileri uygulama becerisini program kapsamında geliştiremedikleri gözlemlenmiştir. Bu durum, **Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği** derslerinde de somut bir şekilde gözlemlenmiştir. Öğrencilerden dersin ilk haftasında, istedikleri bir konuda yazılmış bir yüksek lisans tezini analiz etmeleri istenmiştir. Ders dönemi sonunda ise, inceledikleri teze dair değerlendirmelerini, edindikleri bilgiler ışığında raporlaştırmaları talep edilmiştir. İlk değerlendirmede, öğrencilerin tezi yalnızca içeriği açısından değerlendirdikleri; ancak dönem sonunda, tezi akademik yazım çerçevesinde değerlendirdikleri görülmüştür. Ancak, öğrencilerin ders dönemi boyunca başka dersler için hazırlamak zorunda oldukları çalışmalarda bu bilgileri uygulamada zorlandıkları tespit edilmiştir¹¹.

Öğrencilerin üç temel sıkıntısı gözlemlenmiştir. Birincisi, bir konuyu mantıklı bir silsile içinde, önerme ve argümanlarla, giriş, gelişme ve sonuç kurgusu çerçevesinde yazma yetisine sahip olmamalarıdır. İkincisi, verileri toplama ve değerlendirme bağlamında bilimsel araştırma yöntemlerine dair teorik bilgiyi uygulamaya koyamamalarıdır. Üçüncüsü ise, öğrencilerin kaynaklardan nasıl yararlanacaklarını, akademik eserin alıntı, atıf ve dipnot gibi unsurlarını tam olarak kavrayamamalarıdır. Örneğin, öğrenciler intihalin ne olduğunu bilmekle birlikte, intihalden kaçınmak için kaynağı nasıl kullanmaları gerektiğini bilmemektedirler. Öğrencilerin yüksek lisans tez öneri sürecinde ise, tez konusu

⁹ Örneğin TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk Fakültesi müfredatında birçok dönemde akademik yazım becerisinin gelişimi ile ilgili dersler söz konusudur.

¹⁰ Bu gerçeklik başka disiplinler bağlamında yapılan çalışmalar ile de örtüşmektedir. ASLAN, s.108.

¹¹ ASLAN, s.102, 103; KAN, GEDİK, s. 407; KUŞÇUOĞLU, s. 309, 310.

ve sorusunu belirleme, sınırlarını çizme, literatür taraması yapma ve tezin yöntemini belirleme konusunda yetersiz oldukları gözlemlenmiştir¹².

Yüksek lisans öğrencileri, teknolojiyi en iyi kullanan nesil olmalarına karşın, akademik yazıma bu yetkinliklerini yeterince yansıtamamaktadırlar. Öğrencilerin, tez yazımında temel bir program olan Word'ün akademik yazım için gerekli özelliklerini bilmedikleri ve atıf yönetim yazılımlarına dair birçok programın varlığına rağmen, bu programlardan haberdar olmadıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle, öğrencilerin derslerde, yüksek lisans tezlerinde ve hatta doktora tezlerinde başlıklandırma, içindekiler bölümü, atıf ve kaynakça gibi unsurları elle yaptıkları tespit edilmiştir¹³. Diğer taraftan, günümüzde yapay zekâ kullanımı, akademik çalışmaların vazgeçilmez bir unsuru haline gelmişken, öğrencilerin bu teknolojinin bu imkanını da doğru kullanamadıkları gözlemlenmiştir¹⁴. Bu durum, hem çalışmalarının başarısını olumsuz yönde etkilemekte hem de öğrencilerin, öngöremedikleri akademik faaliyet bünyesindeki suçları işlemelerine neden olmaktadır¹⁵.

B. YÜKSEK LİSANS TEZLERİNE DAİR DEĞERLENDİRMELER

Yüksek lisans programlarının son aşaması olan yüksek lisans tezlerinin niteliğine dair Yönetmelikte herhangi bir açıklama yer almamaktadır. Ancak, Yönetmelikte akademik yazım becerisinin kazanımı, yüksek lisans programının amacı olarak belirtilmiştir. Diğer taraftan programın son aşamasında ortaya çıkan çalışma da “tez” ismi ile tanımlanmıştır. Bu nedenle yüksek lisans tezleri bilimsel çalışmaların bir türüdür¹⁶.

Üniversiteler bünyesinde kamu hukuku alanında yazılan yüksek lisans tezleri incelendiğinde, bu çalışmaların en belirgin özelliği, akademik bir araştırma niteliği taşımaktan çok, ansiklopedik bilgi sunmaya yönelik olmalarıdır¹⁷. Tezlerin çoğu, derinlemesine bir analiz ve özgün katkıdan ziyade, konuya dair genel bilgi sunmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda, tezlere dair diğer tespitler ise şu şekildedir: İlk olarak, tezlerin büyük bir kısmında özgün bir araştırma sorusunun bulunmadığı, bunun yerine monografik bir yapı içinde konu ele alındığı görülmüştür. Araştırma sorusu içeren tezlerde ise, en yaygın kullanılan akademik yöntem olarak betimleyici yaklaşım tercih edilmiştir. Ayrıca, monografik özellik taşıyan tezlerde, genellikle çok geniş bir konunun ele alındığı, bu nedenle tezlerin odaklanmış ve derinlemesine bir inceleme yapmaktan ziyade, yüzeysel bir bilgi aktarımına dönüştüğü gözlemlenmiştir.

¹² Farklı disiplinlerde bu konuda yapılan çalışmalarda bu gerçeklikleri somut olarak ortaya koymuştur. KAN, GEDİK, s. 408; ASLAN, s. 100, 103-108; BENZER, ÇAKÜ, s. 288-308.

¹³ Bu doğru kullanmama yayımlanmış akademik bir metni yapay zekâ ile değiştirerek ödevlerinde kullanma veya kaynakçalara ulaşmak için yapay zekadan yararlanma ve bunun sonucu olarak da olmayan kaynakların türetilmesi gibi birçok sorunu beraberinde getirmektedir. ASLAN, s. 102.

¹⁴ ATSÜ, s. 764.

¹⁵ KUŞÇUOĞLU, s. 303; ASLAN, s. 102, 103.

¹⁶ ŞİMŞEK, s. 63.

¹⁷ Uluslararası hukuk alanında yazılan tezlere dair nitel ve nicel araştırma yayıma hazırlanmaktadır.

Tezlerde, ister araştırma sorusu çerçevesinde yapılandırılmış olsun, ister monografik bir çalışma olsun, genellikle karşılaşılan temel sıkıntılardan biri, tezin sistematik bir şekilde ilerlememesi ve dağınık bir yapıya sahip olmasıdır. Bu durum hem tezin genel yapısında hem de içeriğin sunumunda kendini göstermektedir. Özellikle tezin bölümleri, başlıkları ve paragrafları arasında bir tutarlılık ve bütünlük olmadığı gözlemlenmiştir. Bu gerçekliğin sonucunda da neden-sonuç ilişkisi içinde ve mantıklı bir sıralama ile aktarılan bilgiler yerine, bilgi yığınına dönüşen bölümler ortaya çıkmaktadır.

En önemli sorunlardan biri, öğrencilerin tezlerinde analiz ve değerlendirme becerilerini yeterince yansıtamamasıdır. Bu durum üç şekilde kendini göstermektedir. Birincisi, öğrencilerin tezlerinde asıl konuya yeterince derinlemesine giremeyişleridir. Tezlerin çoğunda, üç ana bölüm bulunmasına rağmen, ilk iki bölüm genellikle tez yazım süreci için gerekli olan temel bilgilere ayrılmaktadır. Bu bölümler, konunun teorik altyapısını var olan literatür çerçevesinde sunmaya odaklanırken, esas araştırma sorusuyla doğrudan bağlantılı olan analiz ve değerlendirmeler genellikle daha yüzeysel kalmaktadır. Asıl konuya ayrılmış olan üçüncü bölüm ise çoğu zaman ilk iki bölümle kıyaslandığında oldukça kısa olmakta ve sıklıkla, önceki bölümlerde verilen bilgilerin tekrarı şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, tezlerde bölüm sonlarında yapılan değerlendirmeler oldukça nadirdir ve bu da çalışmanın eleştirel bir bakış açısıyla ele alınmadığını göstermektedir. En belirgin örnek ise sonuç bölümünde görülmektedir; burada genellikle analiz ve değerlendirme yerine, tezde anlatılanların sadece bir özeti sunulmaktadır.

Tezlerde gözlemlenen bir başka önemli sorun, bilimsel çalışmanın temel unsurlarına hâkim olamama durumudur. Bir akademik çalışmanın güçlü bir temele dayanabilmesi için mutlaka belirli unsurların net bir şekilde ortaya konması gerekmektedir. Ancak hukuk alanında yazılan tezlerde, bu temel unsurların nadiren doğru bir biçimde işlendiği gözlemlenmiştir. Özellikle, çalışmanın sınırları, önemi, amacı ve sınırlılıkları gibi konular, tezlerde genellikle ya yeterince vurgulanmamış ya da üzerinde derinlemesine bir değerlendirme yapılmamıştır. Bunun yanı sıra, araştırma sorusunun yanıtlanması için kullanılacak yöntemin belirlenmesi, sunulması ve uygulanması noktasında hukuk tezlerinde büyük bir zayıflık gözlemlenmektedir. Bu eksiklik, tezlerin metodolojik sağlamlık açısından büyük bir boşluk oluşturmaya sebep olmaktadır. Diğer bir kritik husus ise literatür taramasının eksikliği veya yanlış anlaşılmasıdır. Literatür taraması akademik çalışmaların çok önemli bir unsuru iken çoğu çalışmada literatür taramasının yapılmadığı ya da doğru anlaşılmadığı gözlemlenmiştir. Başka disiplinlerde bu konuda yapılan araştırmalar da öğrencilerin, yüksek lisans tez sürecinde akademik yazım becerisine sahip olmadığını somut olarak ortaya koymaktadır¹⁸.

¹⁸ Bu araştırmalarda, öğrencilerin tez konusunu seçmeden tezin içeriğini oluşturmaya; bölümleri doğru tanımlamadan bölümler arasındaki bağı kurmaya kadar birçok sorun yaşadığı tespit edilmiştir. Diğer taraftan bilgileri değerlendirmeden bilimsel bir dille yorumlamaya ve çalışılan konuya özgün katkı sunmaya kadar birçok hususta sorunlar yaşadığı da araştırma sonuçlarında ortaya konulmuştur. Öğrencilerin, yöntem, giriş, özet hususlarında da zorlandıkları araştırmalarda dile getirilmektedir. KAN, GEDİK, s. 405, 406; ASLAN, s. 108.

II. ÖĞRENCİLERİN AKADEMİK YAZIMDA ZORLANMALARININ YAPISAL NEDENLERİ

Öğrencilerin akademik çalışmalarda zorlanmalarının altında yatan önemli üç neden bulunmaktadır. Birincisi, öğrencilerin yazma sürecinin temelini oluşturan kompozisyon becerisini, ilk ve orta öğretim döneminde yeterince kazanamamış olmalarıdır. İkincisi ve daha da önemlisi, ilk ve orta öğretim döneminde kazandırılması gereken bu temel yazım becerisinin lisans eğitimi sürecinde akademik yazım becerisine dönüştürülemediği olmasıdır. Bu durum, öğrencilerin ilk, orta öğretim ve lisans eğitimlerinde kazanamadıkları yazım becerileriyle yüksek lisansa adım atmalarına neden olmaktadır. Üçüncüsü ise yüksek lisans programlarında karşılaşılan en büyük sorun olan, öğrencilerin bu yazım becerisi eksikliklerinin genellikle göz ardı edilmesidir.

A. İLK VE ORTA ÖĞRETİM DÖNEMİNDE KOMPOZİSYON VE DİLİ KULLANMA BECERİSİNİN KAZANDIRILAMAMASI

Bilimsel çalışma yapabilme becerisinin kazandırılması sürecinin başlangıcı, ilkokul birinci sınıftan itibaren kazandırılması hedeflenen kompozisyon becerisi olarak da tanımlanan yazma becerisine gitmektedir¹⁹. İlköğretim döneminde, kelimelere hâkim olma, yapısal ve anlamsal doğru cümleler kurma, kompozisyonun ilk aşaması olan cümleleri anlam bütünlüğü içinde metne dönüştürme ve son olarak yazım kuralları, noktalama bilgisini doğru kullanma becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Yine kâğıt kullanımı, paragraf gibi şekil usullerinin temellerinin de bu dönemde atılması öngörülmektedir²⁰.

Bu gerçekliğe karşın ilköğretimde bu becerinin kazandırılmadığına dair birçok akademik araştırma söz konusudur²¹. Bu akademik çalışmalarda dile getirilen sorunlar, genellikle kelime hazinesinin zayıflığı gibi dili kullanma becerisinin yanında kompozisyon becerisinin yokluğudur. Bu durum öğrencinin bir konuyu neden-sonuç kurgusunda ortaya koyamaması, bir metni giriş, gelişme ve sonuç temelinde yazamaması, başlık ile içerik arasındaki kopukluk, uygun giriş cümleleri kullanmaması, anlatımda kopukluk olarak dile getirilmiştir. Diğer taraftan öğrencilerin, ele alınan konuda derine inememeleri, genel cümleler kullanmış olmaları ve düşünceler arası çelişki de dahil olmak üzere düşüncelerini sistematik olarak yansıtamadıkları belirtilmiştir²².

¹⁹ AYTAN, s. 66-80; Yeni Müfredatta "Türkçe" Derslerinde "Dört Dil Becerisi" Odaklı Köklü Değişiklik, T.C Milli Eğitim Bakanlığı, [²⁰ AYYILDIZ, BOZKURT, s. 50-51; AYDIN, s. 167.](https://www.meb.gov.tr/yeni-mufredatta-turkce-derslerinde-dort-dil-becerisi-odakli-koklu-degisiklik/haber/33498/tr#:~:text=Mill%C3%AE%20E%C4%9Fitim%20Bakanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1nca%2C%20kamuoyunun%20g%C3%B6r%C3%BC%20k%C3%B6k%20temele%20alan%20k%C3%B6k%20de%20yap%C4%B1l%C4%B1nca%20E.T.22.01.2025.GÜNER, s.225, 226; AYDIN, s. 166.</p></div><div data-bbox=)

²¹ AYDIN, s. 167-170; AYYILDIZ, BOZKURT, s. 51.

²² AYYILDIZ, BOZKURT, s. 51; AYDIN, s.167-170.

Yazım becerisinin geliştirilmesinin hedeflendiği ikinci aşama ortaöğretimdir²³. Orta öğretim döneminde yazma becerisinin hem dil olarak hem de kompozisyon alanında belli bir yetkinliğe ulaşması hedeflenmektedir²⁴. Bu süreçte de bu becerinin kazandırılmadığını çeşitli akademik çalışmalar ortaya koymaktadır²⁵. Bu konuda temel sorunlardan birisi öğrencilerdeki düşünme ve eleştiri eksikliğidir. Diğer belirtilen hususlar öğrencilerin kelime kullanabilme becerilerinin zayıflığı ve ilk öğretimde de tespit edilen düşünceyi sistematik olarak sunabilme becerisinden yoksun olmalarıdır²⁶.

B. HUKUK LİSANS EĞİTİMİNDE AKADEMİK YAZIM BECERİSİNİN KAZANDIRILAMAMASI

Lisans dönemi, teorik olarak kompozisyon yetisinin akademik yazım becerisine dönüştürülmesi açısından önemli bir süreçtir ve hukuk eğitiminde bu beceri çok daha önemli bir yere sahiptir²⁷. Konunun önemine karşın, hukuk lisans eğitiminde, bu konuya özel önem veren bazı vakıf üniversiteleri kapsam dışında bırakılır ise, akademik yazım becerisi kazandırılmamaktadır²⁸. Bunun çeşitli nedenleri söz konusudur:

Birinci neden fakülte müfredatında bu konuda özel bir dersin öngörülmemiş olmasıdır. Diğer taraftan, müfredattaki dersler aracılığıyla bu becerinin kazandırılması da pek mümkün olmamaktadır. Bunun en temel sebeplerinden biri, hukuk fakültelerinde öğrenci sayısının fazlalığıdır. Bu durum, derslerde öğrencilere bireysel anlamda yazım becerilerini kazandıracak etkileşimli bir öğretim yönteminin uygulanmasını engellemektedir. Öğrencilerin akademik yazım gibi inceleme, analiz ve derinlemesine düşünmeyi gerektiren becerileri geliştirebilmeleri, büyük sınıflarda zorlaşmakta, öğretim elemanlarının her öğrenciye yeterli zaman ayırmalarına imkân vermemektedir.

Bir diğer neden ise, ders içeriklerinin büyük ölçüde pozitif hukuk çerçevesinde şekillenmesidir. Hukuk fakültelerinde verilen dersler genellikle kanunlar, düzenlemeler ve somut hukuki durumlar üzerine yoğunlaşırken, öğrencilerin eleştirel düşünme, felsefi ve sosyolojik bakış açılarını geliştirmelerini sağlayacak derslerin sayısı sınırlıdır. Hukuk felsefesi, hukuk sosyolojisi gibi derslerin yeterince önemsenmemesi, öğrenciler açısından derinlemesine düşünme ve eleştirel analiz becerilerini geliştirmeleri konusunda da önemli bir engel teşkil etmektedir. Son olarak fakültelerde öğrencinin başarısını tespitite uygulanan ölçme-değerlendirme sistemi, bu becerinin gelişmesine vesile olabilecek iken bunun da gerçekleşmediği görülmektedir.

Bu durum, lisans öğrencilerine verilen sunum ödevlerinde de net bir şekilde gözlemlenmiştir. 2021-2022 eğitim yılında İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve 2022-2025 yılları arasında Ankara

²³ AYDIN, s. 166.

²⁴ AYYILDIZ, BOZKURT, s. 45; KARAGEÇİ, s. 22, 23.

²⁵ AYYILDIZ, BOZKURT, s. 45-49; TOK, ÜNLÜ, s. 91.

²⁶ KARAGEÇİ, s. 8-9; TOK, ÜNLÜ, s. 90, 91.

²⁷ KUŞÇUOĞLU, s. 312; AYDIN, s. 166.

²⁸ Örneğin TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Hukuk Fakültesi.

Sosyal Bilimler Üniversitesi (ASBÜ) Hukuk Fakültesi'nde verilen uluslararası hukuk dersi çerçevesinde, yaklaşık 300 öğrenciye, seçtikleri bir çalışmayı akademik bir çalışmanın unsurları açısından analiz etmeleri ve bu analizleri üzerinden bir sunum hazırlamaları ödevi verilmiştir. Öğrenciler, ödevlerini yapma metodu açısından da sözlü ve yazılı olarak bilgilendirilmişlerdir. Ancak sunumlarda gözlemlenen, öğrencilerin genellikle çalışmanın içerik olarak **özetini** vermekle yetindikleri ve çalışmayı bilimsel çalışmanın unsurları boyutu ile analiz edemedikleridir.

C. YÜKSEK LİSANS DÖNEMİNDE ÖĞRENCİNİN DURUMUNUN GÖRMEZDEN GELİNMESİ

Yüksek lisans programlarında öğrenciler, bir **gerçek** ile bir **varsayım** arasında sıkışıp kalmaktadırlar. **Gerçek**, öğrencilerin bilimsel çalışma becerilerine sahip olmadan yüksek lisansa başlamalarıdır. **Varsayım** ise bu programlarda, öğrencilerin bu becerilere ve bilgilere sahip oldukları düşüncesidir. Bu çelişki, programların çeşitli aşamalarında kendini göstermektedir. Bu durumun görünüşleri dört başlık altında değerlendirilebilir.

1. Yüksek Lisans Programları Kapsamındaki Derslerin İşlenişi ve Ölçme Değerlendirme Sistemi

Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersinde, gerek doktora öğrencilerinin yüksek lisans dönemindeki deneyimleri gerekse yüksek lisans öğrencilerinin deneyimlerinden ulaşılan bilgi; derslerin işlenmesi sürecinde öğrencinin akademik çalışma yapabilme becerisinin kazanımına dair faaliyetlerin sınırlı olmasıdır. Dönem sonunda bu derslerin ölçme ve değerlendirmesinde öğrencilerden genellikle akademik yazım kurallarına uygun çalışma beklenmektedir. Bazen bu çalışmalar “makale” adı altında talep edilmekte ve beklenti, farklı dersler dikkate alındığında her bir öğrenci için çoğu kez 4 adet çalışmaya tekabül etmektedir. Öğrencilerin kompozisyon becerisi ve akademik yazım becerileri gelişmemiş ve kendileri henüz Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersini alma sürecinde iken, öğrencilerden yazılı çalışma talep edilmesi durumunda öğrencilerin hangi becerilere sahip olduğu gerçeğine kayıtsız kalınmaktadır. Bunun sonucu olarak öğrencilerin birçok kez panik duygusuna kapıldığı gözlemlenmekte, bu durum da öğrencide araştırma, okuduklarını analiz etme ve yazma korkusunu beraberinde getirmektedir. Bu süreç çoğu kez öğrencinin günü kurtarma kaygısı ile çalışması sonucu, ilgili çalışmalardan bölümleri aynen almasından yapay zekanın yanlış boyutta kullanılmasına kadar bir akademik çalışmada olmaması gereken etiğe aykırı fiilleri alışkanlık edinmesine ve bunu normalleştirmesine neden olmaktadır. Son olarak öğrencilerin teslim ettikleri ödevlere geri bildirim yapılmaması nedeniyle yazılı çalışma ile sağlanabilecek potansiyel fayda da elde edilememektedir.

2. Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersinin Kurgusu

Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersi gerek seçmeli derslerin yukarıda açıklanan kurgusuna paralel olan kurgusu nedeniyle gerekse de uygulamadaki şekliyle aşağıda belirtilen sebeplerle yapısal sorunun devamına neden olmaktadır.

Dersin adının “Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği” olması yüksek lisans programındaki öğrencinin akademik yazım becerisinin varlığına dair varsayımın bir başka görünümüdür. “Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği” ders başlığı akademik yazımdaki en son basamaklara denk gelmektedir. Halbuki, akademik çalışma yapabilme becerisi birçok ön aşamaları olan bir beceridir. Bu yetinin kazanılması ve işlevsel olması bu beceriden önce düşünceyi argümanları ile sunabilme becerisi, genel olarak akademik dil, özde de akademik çalışma yapılan alanın diline hakimiyet ve son olarak temel akademik yazım becerilerini gerekli kılmaktadır. Belirtilen bu basamaklar olmadığında akademik çalışma yapılması mümkün değildir. Bütün bu sürecin bir mantığı ve felsefesi söz konusudur²⁹. Bu beceriler kazandırıldıktan sonraki aşamada ancak “Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği” dersi verimli olabilecektir.

Bu gerçeklik karşısında ders iki farklı şekilde işlenebilmektedir. Bunlardan birincisi; bu dersten önce kazandırılması gereken becerilerin kazandırılmadığı gerçeğinin görmezlikten gelinerek dersin işlenmesidir. Dersin bu şekilde işlenmesi, felsefi alt yapının anlaşılmamasına, bilgiler arası bağlantıların kurulamamasına neden olmakta, bu da öğrencinin öğrendiklerini uygulamaya dökmemesi sonucunu doğurmaktadır. İkincisi ise öğrencinin bu alana dair hiçbir becerisinin olmadığını kabulü ile şekillenen derstir. Böyle bir durumda da bir dönemde sadece 3 saatlik ders olarak öngörülen derste; kompozisyon becerisi, akademik yazım becerisi, araştırma yöntemi ve yayın etiğine dair bilgilerin esasen potpuri şeklinde verilmesi ile ders sonuçlanmaktadır. Her iki ders işleyişinde de ders saatinden kaynaklı dersin uygulamalı olarak gerçekleştirilmesi de zordur³⁰.

Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersi zorunlu bir ders olmasına karşın dersin hem uygulayıcılar hem de karar alıcı merciler tarafından yeterince önemsenmediği gözlemlenmektedir.

Bu gerçeğin en somut görünümü bu dersi hukuk metodolojisi alanında ihtisas yapmış akademisyenlerin değil, başka dallarda ihtisaslaşmış akademisyenlerin vermesidir. Tıpkı bir uluslararası hukuk öğretim üyesinin medeni hukuk dersi vermesinin akademik açıdan uygun olmaması gibi, hukuk metodolojisi alanında uzmanlığı bulunmayan akademisyenlerin Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersini yürütmesi de ciddi sorunlara yol açmaktadır. Hukuk metodolojisi, akademik yazım ve bilimsel etik konularında özel bir yetkinliğe sahip olmayan öğretim elemanları tarafından verilen bu ders, yalnızca kişisel bilgi ve deneyimlere dayanılarak aktarıldığında eksik ve yüzeysel kalabilmektedir. Bu da öğrencilerin akademik yazım becerilerini geliştirme noktasında yetersiz destek almalarına ve bilimsel standartlardan uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Başka disiplinlerde bu konuda yapılan araştırmalar bu gerçeği desteklemektedir³¹. İlk ve ortaöğretimde yazım becerisinin öğrencilere kazandırılmamasının nedenleri üzerine yapılan bir çalışmada, öğretmenlere dair yapılan değerlendirme aslında yüksek lisans

²⁹ KESKİN, s. 437-56; KAN, GEDİK, s. 408.

³⁰ KUŞÇUOĞLU, s. 311-313.

³¹ KUŞÇUOĞLU, s.3 09-313.

programlarında verilen Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersini veren akademisyenlerin gerçekliği ile örtüşmektedir. Söz konusu çalışmada şu tespit yapılmıştır.

“Öğretmenler, yazma alanı ile ilgili olarak kendilerinden kaynaklanan problemlerin başında yazma yöntem ve tekniklerini bilememelerini belirtmişlerdir. Bu durumun, aynı zamanda öğretmenlerin yazma derslerinin içeriğini dolduramamalarına ve bu ders saatini başka çalışmalara ayırmalarına neden olduğu söylenebilir”³².

3. Seminer Derslerinin İşlevine ve Yöntemine Dair Farklı Uygulamalar

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nde seminer derslerinin işlevi ve amacına dair bir düzenleme söz konusu değildir. Buna karşın her bir üniversitenin bu konuda düzenlemeleri bulunmaktadır³³. Bu düzenlemeler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, seminer dersleri, öğrenci ile danışmanının birlikte çalışması imkanını sağlaması vesilesiyle iki açıdan önemli bir derstir. Birincisi, öğrencinin danışmanı ile birebir çalışması durumunda Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersinde öğrenilen bilgilerin öğrenci tarafından uygulanması imkânı doğmaktadır. İkincisi ise bu dersin, bir sonraki dönem tez önerisi ile başlayacak olan tez yazımı sürecine katkı sunabilme potansiyeline sahip olmasıdır. Buna karşın seminer derslerine dair öğrencilerden alınan geri dönüşler şöyle özetlenebilir: Seminer derslerinde yeknesak bir uygulama yoktur; süreç daha çok ödev uygulaması şeklinde yürütülmektedir ve verilen ödevlere dair öğrencinin gelişimine yardımcı olacak değerlendirmeler de sınırlıdır. Başka disiplinlerde yapılan çalışmalar da bu gerçeği desteklemektedir³⁴.

4. Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği Kitaplarının Kurgusu

Türkiye’de bilimsel çalışma, araştırma yöntemleri ve yayın etiği üzerine yazılmış veya Türkçeye çevrilmiş çeşitli eserler bulunmaktadır ve bu eserlerin sayısı son yıllarda oldukça artmıştır. Buna karşın farklı nedenlerden kaynaklı olarak bu yayınlar hukuk yüksek lisans öğrencilerinin ihtiyaçlarına tam olarak karşılık gelememektedir:

Öncelikle bu çalışmalar genellikle muhatap olarak herkese seslenmektedir³⁵. Halbuki bu beceri lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için farklı kapsamlardadır. Diğer taraftan her disipline özgü araştırma süreci ve yöntemi söz konusu iken çalışmalar belli bir alana yoğunlaşmadan genel çerçevede yapılmaktadır. Buna karşın bu çalışmaların çoğunun fen bilimleri alanının ihtiyaçları düşünülerek yazıldığı da gözlemlenmiştir³⁶. Sosyal bilimlerde Türkçe kaynak oldukça sınırlı olmasına rağmen bu

³² TOK, ÜNLÜ, s. 93.

³³ Örneğin ASBÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği madde 4/aa’de seminer “Öğrencilerin ders döneminde aldıkları bilimsel bir konuyu araştırmaya, literatür takibine, kaynak incelemeye, rapor hazırlamaya ve sunmaya dayanan, yazılı bir rapordan oluşan kredisiz uygulama dersini” tanımlamaktadır. (Resmî Gazete Tarihi: 06.01.2019, Resmî Gazete Sayısı: 30647).

³⁴ KAN, GEDİK, s. 407, 408.

³⁵ Örnek olarak bkz. NEUMAN, c. 1 ve 2; CEBECİ; KARASAR; TUTAR, ERDEN.

³⁶ Örnek olarak bkz. DAY; BOWELL, KEMP.

alandaki da birçok disiplin söz konusudur³⁷. Ayrıca yazarların içinde bulundukları alana yoğunlaşmaları nedeniyle yapılan çalışmalarda daha çok o alanın ihtiyaçlarının dikkate alındığı gözlemlenmiştir³⁸. Hukuk alanında yazılmış kaynak sayısı ise oldukça sınırlıdır³⁹. Diğer taraftan, var olan çalışmalarda doğrudan tez olgusuna yoğunlaşmış çalışma sayısı sınırlıdır⁴⁰. Her ne kadar yüksek lisans ve doktora tezleri ortak bir noktada buluşuyorlar ise de gerek tezin yazılması için öngörülen süre gerekse tezi yazacak kişide varsayılan bilgi derinliğinin ve ayrıca yazılması istenilen tezin niteliğinin farklı olması nedeniyle tez olgusu da birbirinden farklıdır.

Türkçeye çevrilmiş akademik kaynakların bir kısmının yazım tarihlerinin eski olması nedeniyle bu eserler güncelliğini yitirmiştir⁴¹. Bu durum, özellikle araştırma ve yazım yöntemleri ile kullanılan araç ve gereçler açısından belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Söz konusu eserlerde hâlâ fişleme yöntemiyle literatür taraması yapılması önerilmekte, yazım aşamasında ise daktilo kullanımına ilişkin bilgilere yer verilmektedir. Dolayısıyla, bu kitapların sunduğu yöntemsel yaklaşımlar çağdaş araştırma pratiklerinin gerisinde kalmakta ve günümüz ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalmaktadır.

Burada önemli olan bir başka gerçeklik muhatabın bu alanda asgari olarak sahip olduğu bilgiye dair varsayımdır. Avrupa dillerinden çevrilmiş kitaplar muhatabının kompozisyon ve akademik yazım becerisine sahip olduğu varsayımı ile hazırlanmıştır. Çünkü Avrupa ülkelerindeki eğitimde akademik yazım yeteneğinin gelişimi lisansüstü eğitimden önce verilmekte, öğrenci lisans döneminde akademik yazım ve araştırma çalışması yapmakta, hatta lisans bitirme tezi hazırlamaktadır⁴². İlk ve orta öğretim eğitiminde bu yetinin kazandırılması durumunu şu örnek somut olarak göstermektedir: 2022-2023 Eğitim Öğretim Yılı'nda Almanya'nın Hamburg şehrinde Türkiye eğitim sisteminde meslek eğitimi ağırlıklı ortaöğretim düzeyine denk gelen Realschule'yi dışarıdan okuyan bir öğrenciye verilen ödev metni şu şekildedir:

“Hamburg'ta yer alan bir lisede 8.sınıf öğrencileri spor dersi almaktadırlar. Kız öğrencilerin en iyi puanı alabilmesi için 14,8 saniyede 100 metre koşmaları gerekmektedir. Buna karşın erkek öğrencilerin 14 saniyede 100 metre koşmaları beklenmektedir. Soru 1. Hangi perspektiflerden bakıldığında spor öğretmenin yaklaşımı adildir ve adil değildir? Bu konuyu açıklarken performans ilkesi ve ihtiyaç ilkesini dikkate alınız. Soru 2. Cevabınızı sosyal eşitsizliği azaltma sorumluluğu olan sosyal devlet ilkesi ile ilişkilendirin. Almanya'da sosyal devlet ilkesi ile ilgili bir örnek verin”⁴³.

³⁷ Örnek olarak bkz. DUVERGER; ALTUNİŞİK, GECEZ, SİĞRİ, KOÇ, YÜKSEL, BOZ, YILDIZ; SAYIM; BECKER.

³⁸ Örnek olarak bkz. YILDIRIM, ŞİMŞEK; ARIKAN; BÜYÜKÖZTÜRK, ÇAKMAK, AKGÜN, KARADENİZ, DEMİREL.

³⁹ Örnek olarak bkz. ODMAN, KAYA.

⁴⁰ Örnek olarak bkz. COŞKUN; MURRAY; BEAUD.

⁴¹ Örnek olarak bkz. ECO.

⁴² KUŞÇUOĞLU, S.300; Umberto Eco, kitabını lisans bitirme tezi üzerine yazmıştır. Bkz. ECO.

⁴³ Bu bilgi öğrenci ile doğrudan görüşülerek elde edilmiştir.

Yukarıda ayrıntılı anlatıldığı üzere Türkiye’deki eğitim sisteminde bu beceri yüksek lisans aşamasına kadar öğrenciye kazandırılmamaktadır. Buna karşın Türkçe eserler de formatını genel olarak yabancı kitapların çerçevesinde şekillendirmektedir. Ancak, akademik yazım becerileri konusunda altyapısı olmayan öğrenciler genellikle bu eserlerdeki metodolojik yaklaşımları ve akademik dil kullanımını anlamakta zorluk çekmektedir⁴⁴.

III. YAPISAL SORUNLARI GÖRMEMENİN SONUÇLARI

Yükseköğretim sisteminde mevcut olan yapısal sorunların yeterince fark edilmemesi, yüksek lisans eğitiminde önemli sonuçlara yol açmaktadır. Bu durumun en belirgin yansıması, öğrencilerin bir yıllık ders dönemini tamamlamalarına rağmen, akademik bir çalışma hazırlayabilecek düzeyde akademik yazım becerisi kazanamamalarıdır⁴⁵.

Bu temel sorunun iki önemli sonucu bulunmaktadır. İlk olarak, öğrenciler tez yazım sürecine geçmeden önce gerekli altyapıyı edinemedikleri için tez aşamasına geldiklerinde ciddi güçlüklerle karşılaşmakta ve bu nedenle süreci tamamlayamadan programdan ayrılabilirler. Bir başka disiplin alanında yapılan bir çalışmada, öğrencilerin tez aşamasında programı terk etmelerinin nedenleri; içsel, dışsal ve süreçsel faktörler olarak sınıflandırılmıştır. Bu çalışmaya göre, içsel nedenler arasında zaman yönetimi sorunları, motivasyon eksikliği, kişisel sebepler, odaklanma güçlükleri ve maddi kaygılar yer almaktadır. Dışsal nedenler ise ailevi meseleler, çalışma ortamı, arkadaş çevresi, mesleki iş yükü, danışman ilişkisi ve sınav puanları olarak sıralanmıştır. Ayrıca, süreçsel nedenler arasında literatür tarama zorlukları, yazma süreci, intihal korkusu gibi faktörler öne çıkmaktadır⁴⁶. Bu bağlamda, kanaatimizce, belirtilen içsel, dışsal ve süreçsel faktörlerin her birinde, öğrencilerin akademik yazım becerilerini yeterince geliştirememiş olmalarının önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu eksiklik, öğrencilerin akademik yazım süreçlerinde büyük bir çaba sarf etmelerine ve dolayısıyla sürecin daha da zorlaşmasına yol açmaktadır.

Programı terk etmeyen öğrenciler açısından tez önerisi hazırlama süreci, oldukça meşakkatli bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Tez önerisi hazırlama, aslında kapsamlı bir ön hazırlığı gerektiren bir aşamadır ve bu süreç genellikle en az bir veya iki ay süren titiz bir çalışma gerektirir. Ancak gözlemlenen, öğrencilerin bu süreci yeterince dikkate almadığı ve çoğunlukla tez önerisi formunu, yalnızca birkaç günlük bir zaman diliminde, tez konusu, kapsamı, sınırı ve yöntemi gibi kritik unsurları netleştirmeden sunduklarıdır. Tez önerisi, yüksek lisans çalışmasının temellerini oluşturduğundan, bu aşamanın doğru bir şekilde tamamlanmaması, öğrencilerin tez yazım sürecinde daha ileri aşamalarda karşılaşacakları zorlukları artırmaktadır.

⁴⁴ Buna karşın bu gerçekliği dikkate alan kitaplar da söz konusudur. Örmek olarak bkz. BOZTOSUN, SERT SÜTÇÜ, KAYA.

⁴⁵ YILMAZ, DOĞANALP, DURMAZ, s. 223.

⁴⁶ YILMAZ, DOĞANALP, DURMAZ, s. 212-223. Benzer tespitler için bkz. BENZER, ÇAKÜ, s. 288-308.

Öğrencinin akademik yazım becerisini elde edememesi durumunda görülen en önemli hususlardan birisi de danışman ile doğru ilişkinin kurulamamasıdır. Tez aşamasında öğrenciyi akademik yazım sürecinde rehberlik etmesi, yönlendirmesi ve desteklemesi beklenen danışman, ilişkinin sağlıklı kurulmaması durumunda, daha çok kontrol ve denetim yapan müfettiş konumuna düşmektedir.⁴⁷ Bu çerçevede öğrencinin ihtiyaç duyduğunda bilgisine başvurması öngörülen danışman, müfettiş rolünde sunuların yetersizliği kaygısı ile sürekli kendisinden kaçılan olmaktadır. Bunun sonucu olarak öğrenci, yüksek lisans tezi yazım sürecini tek başına götürmekte, bilmediği bir mecrada çoğu kez kılavuzu olmadan yol gitmekte ve birçok kez yanlış limanlara sürüklenme ve oradan tekrar geri dönme süreci yaşamaktadır. Bu durum, akademik yazım sürecinin verimli ve etkili ilerlemesini engellemekte, öğrencinin zamanını verimli kullanamamasına ve tezin istenen niteliklere ulaşamamasına yol açmaktadır.

Süreç boyunca danışman ile hareket edilmeden hazırlanan çalışma, eğer danışman da bu sürece müdahale etmemiş ise her iki tarafın da sorumluluğunu tam olarak yerine getirmemelerinden kaynaklı geriye dönüşü olmayan ve olması gerektiği gibi de bitirilmeyen bir çalışma olarak sonuçlanmaktadır. Tezin kabulü aşamasında ise, çoğu kez danışmanın da üstlenmesi gereken sorumluluğu üstlenmemesinden kaynaklı, hataları göz ardı edilen ve tez savunmasında da bir şekilde başarılı bulunan çalışma ortaya çıkmaktadır. Sonunda yol gidilmeden, öğrenci edinmesi gereken becerileri kazanmadan süreç bitirilmiş olmaktadır.⁴⁸ Tezin tamamlanması, genellikle öğrenciler tarafından olumlu bir gelişme olarak algılansa da bu süreç bilimsel yöntem ve yaklaşımlar doğrultusunda yeterince sağlıklı bir şekilde ilerlemediğinde, öğrencilerde akademik çalışmalara duyulan başlangıçtaki arzu ve heves azalmaktadır. Bu da sürecin başlangıcında sahip olunan akademik motivasyonu zayıflatmakta ve öğrencinin akademik gelişimine zarar verebilmektedir. Süreç bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Güner'in tespit ettiği üzere, tez yazım süreci psikolojik baskı unsuru olmaktadır.⁴⁹ Ortaya çıkan eser ise akademik yazıma katkı sunma yetkinliğinden uzak kalmaktadır. Bu durumun istisnaları ancak öğrenci ve danışmanın üstün çabası ile ortaya çıkmaktadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yüksek lisans programı ve bu programın son aşamasını oluşturan tez yazım süreci, öğrenci açısından çoğu zaman doktora programından ve doktora tez sürecinden daha zorlayıcı bir deneyimdir. Bu durumun temel nedeni, öğrencilerin yüksek lisans programına başlayıncaya kadar Türkiye'deki eğitim sisteminin yapısal eksiklikleri nedeniyle gerekli akademik yazım ve araştırma becerilerini yeterince geliştirememiş olmalarıdır. Bu bağlamda yüksek lisans süreci, öğrenciler için ilk kez sistemli ve bilimsel bir metin üretme zorunluluğu doğuran bir eşik niteliği taşımaktadır. Bununla birlikte,

⁴⁷ <https://sozluk.gov.tr/>, <https://www.etimolojiturkce.com/arama/dan%C4%B1%C5%9F>, E.T. 16.02.2025.

⁴⁸ SEZGİN, KILINÇ, KAVGACI, s. 129-145.

⁴⁹ GÜNER, s. 229.

karşılaşılan zorluklar aşılmaz değildir. Lisans eğitimini tamamladıktan sonra yüksek lisans yapmayı tercih eden öğrenciler, akademik gelişim yönünde bilinçli bir tercih ortaya koyduklarından, akademik yazım becerilerini geliştirme motivasyonu yüksek bir grup olarak değerlendirilebilirler. Bu özellikleri, söz konusu öğrenci kitlesini ayrıcalıklı ve potansiyeli yüksek bir konuma taşımaktadır.

Bu noktada çözüm üretilmesi gereken iki temel mesele ön plana çıkmaktadır. İlk olarak, yüksek lisans öğrencilerinin akademik yazım sürecinde yaşadıkları güçlüklerin, bireysel yetersizliklerden ziyade, eğitim sisteminin yapısal sorunlarına dayandığı gerçeği kabul edilmelidir. İkinci olarak ise, bu yapısal eksiklikler göz önünde bulundurularak yüksek lisans programlarının yeniden yapılandırılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu yeniden yapılandırma sürecinde, özellikle *Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği* dersi, seçmeli dersler ve seminer dersleri ayrı ayrı ele alınmalıdır:

Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersi farklı bir bakış açısı ile yeniden yapılandırılmalıdır. Bu yapılandırmanın başında dersin yalnızca hukuk metodolojisi ve akademik yazım alanında uzmanlaşmış hukukçular tarafından verilmesinin zorunluluğu açık biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu alanda yetişmiş akademisyenlerin olması için diğer hukuk alanları gibi bağımsız bir alan olması zorunluluktur. Böylelikle hem öğrencilerin akademik yeterlilikleri artırılabilecek hem de bilimsel etik ve metodoloji açısından daha sağlam bir akademik kültür inşa edilebilecektir.

Dersin içeriği de yüksek lisans öğrencilerinin gerçek ihtiyaçlarına yanıt verecek şekilde yeniden programlanmalıdır. Bu yeniden yapılandırma sürecinin temel amacı, öğrencilerin yüksek lisans programına başlamadan önce edinmeleri beklenen, ancak çoğunlukla kazanılamamış olan temel akademik becerilerin sistematik telafi edilmesi olmalıdır. Bu bağlamda, yüksek lisans programlarında akademik yazım becerisi, en temel düzeyden başlanarak kademeli bir biçimde geliştirilmelidir. Dersin içeriği, öğrencinin yazılı anlatım yetkinliğini geliştirmeyi hedefleyen kompozisyon yazımı ile başlamalı, ardından bu becerinin akademik yazıma aktarımı, bilimsel araştırma yöntemleriyle bütünleştirilmesi, veri toplama tekniklerinin tanıtılması, verilerin doğru analiz edilmesi ve bilimsel bir biçimde sunulması gibi aşamaları kapsayacak şekilde yapılandırılmalıdır. Böylece, öğrenciler yalnızca teorik bilgi edinmekle kalmayacak, aynı zamanda araştırma ve yazım süreçlerinde bu bilgileri etkin bir biçimde kullanabilecek donanıma sahip olacaklardır. Ders tasarımı, aynı zamanda öğrencilerin edindikleri bilgileri uygulayabilecekleri, yapılandırılmış geribildirim alabilecekleri ve öğrenme sürecini pekiştirebilecekleri bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu süreçte, öğrencilerin ilk özgün akademik çalışmalarını gerçekleştirmeleri teşvik edilmeli ve bu çalışmalar üzerinden mentorluk desteği sağlanmalıdır. Böylece, hem öğrencilerin özgüveni ve yetkinliği artırılabilecek hem de akademik üretim kültürü erken dönemde kazandırılmış olacaktır⁵⁰.

⁵⁰ KAN, GEDİK, s. 407, 408; ŞABAN, s. 469-485.

Öte yandan, öğrencilerin modern araştırma yöntemleri ve teknolojilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için, temel dijital araçlara ilişkin farkındalık ve yetkinlik kazanmaları son derece önemlidir. Bu kapsamda, Microsoft Word gibi akademik yazım süreçlerinde yaygın olarak kullanılan programların özellikle kaynakça oluşturma, başlıklandırma, otomatik içindekiler tablosu hazırlama gibi işlevlerine yönelik eğitim verilmelidir. Bununla birlikte, öğrencilerin Zotero, EndNote ve Mendeley gibi atıf yönetim yazılımlarına dair temel bilgi ve kullanım becerisi edinmeleri, akademik dürüstlük ve sistematik kaynakça yönetimi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, günümüzde akademik çalışmalarda giderek daha fazla yer bulan yapay zekâ temelli uygulamaların doğru, etik ve etkili kullanımı konusunda öğrencilerde en azından temel bir farkındalık düzeyi oluşturulmalıdır.

Ancak, yukarıda belirtilen tüm bu yapısal sorunlar ve ihtiyaçlar dikkate alındığında, Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersine hâlihazırda ayrılan haftalık üç saatlik süre, öğrencilerin hem teorik bilgi edinmeleri hem de bu bilgileri uygulamaya dökabilmeleri açısından yetersiz kalmaktadır. Bu kısıtlı zaman dilimi, özellikle akademik yazım becerileri henüz gelişmemiş ve bu alanda önceki eğitim süreçlerinde yeterli destek alamamış öğrenciler açısından, dersin etkisini ciddi biçimde sınırlamaktadır. Bu nedenle, dersin içeriğinin daha etkili işlenebilmesi ve uygulama boyutunun da güçlendirilmesi amacıyla, ders saatinin artırılması ya da dersin yüksek lisans programının ikinci dönemine de taşınarak iki dönemlik bir yapıya kavuşturulması gibi alternatiflerin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu tür bir yeniden yapılandırma, yalnızca öğrencilerin akademik yazım becerilerinin gelişimine katkı sağlamakla kalmayacak, aynı zamanda bilimsel etik, kaynak kullanımı ve araştırma yöntemlerine ilişkin farkındalığın da kalıcı hale gelmesine imkân tanıyacaktır.

Sonuç olarak, hukuk disiplini bağlamında yüksek lisans düzeyinde kazandırılması hedeflenen bilgi ve beceriler dikkate alınarak hazırlanacak nitelikli bir ders kitabının, Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersine önemli bir katkı sunacağı açıktır. Böyle bir kaynak hem dersin teorik temelini güçlendirecek hem de öğrencilerin akademik yazım sürecinde karşılaştıkları sorunları sistemli bir şekilde aşmalarına yardımcı olacaktır. Bu kapsamda hazırlanacak ders kitabı, yalnızca bir kaynak eser olmanın ötesinde, öğrenciler için rehber niteliği taşıyan, uygulamalı örneklerle desteklenmiş, yöntem ve teknikleri sade bir dille açıklayan bir araç olarak yapılandırılmalıdır.⁵¹

Yüksek lisans eğitiminde araştırma becerilerinin kazandırılması sürecinde, Araştırma Teknikleri ve Yayın Etiği dersi merkezi bir konumda yer almakla birlikte, seçmeli dersler de bu becerilerin pekiştirilmesinde ve derinleştirilmesinde önemli katkılar sunmaktadır. Ancak bu katkının etkili olabilmesi için, seçmeli derslerin planlanmasında öğrencilerin hâlihazırda bu becerilere sahip olduğu varsayımı terk edilmeli; aksine, bu becerilerin aşamalı biçimde geliştirilmesini önceleyen bir yaklaşımla ders içerikleri yapılandırılmalıdır. Öte yandan, seminer dersleri, öğrencilerin akademik yazım

⁵¹ Bu ihtiyaç diğer disiplinler için de dile getirilmiştir. KUŞÇUOĞLU, s. 313. Bazı disiplinler için de hazırlanmıştır. Örnek olarak bkz. BÜYÜKÖZTÜRK, ÇAKMAK, AKGÜN, KARADENİZ, DEMİREL tarafından alınan eser, yine benzer şekilde hukuk disiplini bağlamında BOZTOSUN, SERT SÜTÇÜ, KAYA.

becerilerini geliştirebilecekleri, birebir danışmanlık desteğiyle yürütülen özel bir öğrenme süreci olarak değerlendirilmelidir. Her iki ders grubunda da öğrencilere sunulacak yapılandırılmış geri bildirimler, araştırma ve yazma becerilerinin gelişiminde belirleyici bir rol üstlenecektir.

KAYNAKÇA

- ALTUNIŞIK, R., BOZ, H., GEGEZ, E.A., KOÇ, E., SİĞİR, Ü., YILDIZ, E., YÜKSEL, A. (2023). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Yeni Perspektifler. Ankara.
- ASLAN, C. (2010). Türkçe Eğitimi Programlarında Lisansüstü Öğrenim Gören Öğrencilerin Akademik Özyeterliliklerine İlişkin Görüşleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19), 87-115.
- ATSÜ, S. (2011). Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği. ADO Klinik Bilimler Dergisi, 5(1), 764-769.
- AYDIN, İ. (2004) Türkçe Öğretiminde Yazılı Anlatım Çalışmalarındaki Sorunlar Üzerine Bir İnceleme. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar, 4, 166-70.
- AYTAN, T. (2010). İlk ve Ortaöğretimde Yazma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Yeni Kompozisyon Teknikleri, Milli Eğitim Dergisi, 40(185), 66-80.
- AYYILDIZ, M, BOZKURT, Ü. (2006) Edebiyat ve Kompozisyon Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar (Alan Araştırması -Van İli Örneği). Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4(1), 45-54.
- BEAUD, M. (2001). Tez Yazma Sanatı, İstanbul.
- BECKER, H. S. (2013). Sosyal Bilimcilerin Yazma Çilesi. Ankara.
- BENZER, S, ÇAKÜ, F. K. (2020) Lisansüstü Öğrencilerin Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Konusundaki Görüşleri. Çankırı Karatekin Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(1), 288-308.
- BOWELL, TRACKY, G. K. (2002). Eleştirel Düşünme Kılavuzu, Ankara.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., ÇAKMAK, E., AKGÜN, Ö.E., KARADENİZ, Ş., DEMİREL, Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara.
- CEBECİ, S. (2018). Bilimsel Araştırma ve Yazma Teknikleri, İstanbul.
- COŞKUN, E, KAN, O. (2013). Lisansüstü Tezlere Ait Özet Metinlerinin Yazım Tekniği Bakımından Değerlendirilmesi. Eğitimde Kuram ve Uygulama Dergisi, 9(4), 299-313.
- COŞKUN, H. (2022). Proje, Makale, Tez Yazım ve Sunum Teknikleri. Ankara.
- DAY, R. A. (1996). Bilimsel Makale Nasıl Yazılır? Ankara.
- DUVERGER, M. (2014). Toplum Bilimlerinde Araştırma Yöntemleri. İstanbul.
- ECO, U. (2019). Tez Nasıl Yazılır? İstanbul.
- GÜNER, G. (2004). Türkçe Kompozisyon Öğretiminde (İlköğretim II. Basamağı) Yazma Öncesinde Yapılabilecek Bazı Etkinlikler. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (17), 225-230.
- GÖK, T, SILAY, İ. (2005). Lisansüstü Eğitimde Yüksek Lisans ve Doktora Programına Giriş

- Koşullarının İrdelenmesi Üzerine Bir Çalışma. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 17, 137-140.
- KAN, M. O, GEDİK, F.N. (2016) Türkçe Eğitimi Alanında Yüksek Lisans Tezi Tamamlayanların Akademik Yazma ve Tez Oluşturma Sürecine İlişkin Görüşleri. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 6(3), 402-408.
- KARAGEÇİ, M.N. (2006). Edebiyat Öğretimi-Kompozisyon Öğretimi Açısından Orta Öğretim Kurumlarında Kompozisyon Öğretiminin Analizi. Milli Eğitim Dergisi, 34(169), (No: 169), 1-28.
- KARAMAN, S., BAKIRCI, F. (2010), Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 5(2), 94-114.
- KARASAR, N. (2012). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara.
- KESKİN, U. (2018). Sosyal Bilimler Araştırma Yöntemleri Kitaplarının İhmal Edilen Unsuru Olarak Felsefe. Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi, 7(14), 437-456.
- KUŞÇUOĞLU, A. (2018) İlahiyat Fakültelerindeki Araştırma Teknikleri Dersi: Bir Durum Çalışması. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 59(1), 297-316.
- MURRAY, R. (2014). Tez Nasıl Yazılır? Ankara.
- NEUMAN, W. L. (2008). Toplumsal Araştırma Yöntemleri, c. 1 ve 2. Ankara.
- ODMAN, A., KAYA, O. (2022). Hukukta Bilimsel Araştırma Nasıl Yapılır? Ankara.
- POINCARÉ, H. (2011). Science and Hypothesis, Gutenberg Project, E book.
- SAYIM, F. (2004). Sosyal Bilimlerde Tez Yazım Yöntemleri. Ankara.
- SEVİM, O, EREM, N. H. (2012). Türkçe Eğitimi Alanındaki Yüksek Lisans Tezlerinin Başlıklarına ve Özetlerine Eleştirel Bir Bakış. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi, 1(3), 174-186.
- SEZGİN, F., KILINÇ, A.Ç., KAVGACI, H. (2012). Yüksek Lisans Öğrencilerinin İyi Bir Tez Danışmanından Beklentilerine İlişkin Nitel Bir Çalışma. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(3), 129-148.
- ŞEN, Z. (2013). Türkiye’de Yüksek Lisans ve Doktora Eğitimi Kalitesinin İyileştirilmesi İçin Öneriler, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 3(1), s. 10-15.
- ŞİMŞEK, A (Editör). (2012) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. Eskişehir.
- TAVŞANCIL, E, ÇOKLUK, Ö, ÇITAK, G. G. (2010). Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu. Ankara.

- TOK, M., ÜNLÜ, S. (2014). Yazma Becerisi Sorunlarının İlkokul, Ortaokul ve Lise Öğretmenlerinin Görüşleri Doğrultusunda Karşılaştırmalı Olarak Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(13), 73-95.
- TUTAR, H., ERDEN, A, T. (2012). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Ankara.
- YILDIRIM, A, ŞİMŞEK, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara.
- YILMAZ, N., DOĞANALP, S., DURMAZ, V. T. (2016). Lisansüstü Öğrencilerde Tezden Kaytarma Davranışları. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(25), 205-228.